

Малик І.П.

*кандидат економічних наук, доцент
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», м. Київ*

Каракаш Ю.А.

*студентка факультету менеджменту та маркетингу
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», м. Київ*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність систематизації інформації та дослідження організаційно-економічних засад сталого розвитку підприємства в Україні для забезпечення стабільного розвитку в сучасних умовах. Слід зазначити що, незважаючи на велику зацікавленість науковців до даної проблематики, спостерігається відсутність цілісності уявлень та науково-обґрунтованих рекомендацій, щодо вдосконалення організаційно-економічних засад забезпечення сталого розвитку промислових підприємств в Україні. В статті визначено рівень розвитку та конкурентоспроможності України на міжнародному рівні. Також на дається визначення понять сталого розвитку підприємства та організаційно-економічних засад його забезпечення та досліджено взаємозв'язок між ними. Визначено основні складові та принципи сталого розвитку промислового підприємства, сформовано основні завдання та функції організаційно-економічних засад забезпечення сталого розвитку. Підкреслено, що для забезпечення сталого розвитку промислових підприємств, необхідно враховувати нестабільність зовнішнього середовища та особливості промислового комплексу України.

Ключові слова: сталий розвиток, принципи сталого розвитку, складові сталого розвитку, механізм, організаційно-економічні засади, промислове підприємство, зовнішнє середовище, система, взаємодія.

**Малык И.П.
Каракаш Ю.А.**

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УКРАИНЕ

***Аннотация.** В статье обосновано необходимость систематизации информации и исследования организационно-экономических основ устойчивого развития предприятия в Украине для обеспечения стабильного развития в современных условиях. Следует отметить что, несмотря на большой интерес ученых к данной проблематике, наблюдается отсутствие целостности представлений и научно-обоснованных рекомендации по совершенствованию организационно-экономических основы обеспечения устойчивого развития промышленных предприятий в Украине. В статье определен уровень развития и конкурентоспособности Украины на международном уровне. Также дается определение понятий устойчивого развития предприятия и организационно-экономических основ его обеспечения, а также исследована взаимосвязь между ними. Определены основные составляющие и принципы устойчивого развития промышленного предприятия, сформированы основные задачи и функции организационно-экономических основ обеспечения устойчивого развития. Подчеркнуто, что для обеспечения устойчивого развития промышленных предприятий, необходимо учитывать нестабильность внешней среды и особенности промышленного комплекса Украины.*

Ключевые слова: устойчивое развитие, принципы устойчивого развития, составляющие устойчивого развития, механизм, организационно-экономические основы, промышленное предприятие, внешняя среда, система, взаимодействие.

Malyk I.P.
Karakash Y.A.

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC PRINCIPLES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN UKRAINE.

Annotation. The article defines the need for classification of information and research of organizational and economic principles of sustainable development of enterprises in Ukraine to ensure sustainable development in the modern world. It should be noted that despite great interest of researchers in this problem, there is a lack of integrity of ideas and evidence-based recommendations for improving the organizational and economic principles of sustainable development of industrial enterprises in Ukraine. In the article the level of competitiveness of Ukraine and internationally is defined. Also defined are the concepts of sustainable enterprise development and organizational and economic principles of its assurance, and the relationship between them is set out. The basic components and principles of sustainable development of industrial enterprises are defined, and major tasks and functions of the organizational and economic principles of sustainable development are mapped out. It is emphasized that sustainable development industry must take into account the instability of the environment and features of the industrial complex of Ukraine.

Keywords:sustainable development, sustainable development principles, components of sustainable development, mechanism, organizational and economic principles, industrial enterprise, external environment, system, interaction.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Сучасний стан національної економіки України потребує розвитку всіх галузей промислового виробництва, спрямованого на задоволення потреб споживачів та підвищення рівня добробуту життя населення в цілому. Особливістю функціонування підприємств у сучасних умовах тривалої кризи є їхня постійна залежність від усієї сукупності

зовнішніх та внутрішніх факторів, що як наслідок негативно позначається на конкурентоспроможності й стійкості функціонування вітчизняних підприємств.

Дана тема є актуальною, адже основними завданнями підприємства в сучасних економічних умовах є вирішення проблем забезпечення сталого розвитку та здатності протистояти несприятливому впливу в умовах ризику й невизначеності.

У зв'язку з цим особливого значення набувають не тільки питання освоєння сучасних ринково-орієнтованих методів планування, управління, організації й контролю виробничо-господарської й економічної діяльності, а і розробка науково обґрунтованої концепції стратегічного розвитку як для окремих підприємств, так і промислового комплексу в цілому. В процесі впровадження реорганізації промислових підприємств виникає необхідність створення нових методів та інструментів, що спрямовані на вдосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення сталого розвитку. Перехід до ринкової економіки, як система процесів, інструментів і факторів виробництва, потребує сучасний механізм сталого розвитку, що повинен бути спрямований на збалансований розвиток економічної, соціальної та екологічної складових в умовах обмеженості ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню організаційно-економічних засад та забезпеченню сталого розвитку промислових підприємств присвячено публікації вітчизняних економістів, серед яких Макуха Л.С.[3], Васюк Н.В.[4], Стадник В.В.[5] та інших. Існують різні погляди на визначення сталості та механізмів її забезпечення. Слід зазначити що, незважаючи на різноманітність досліджень з даної проблематики спостерігається роз'єднаність і відсутність цілісності уявлень про організаційно-економічні засади та забезпечення сталого розвитку промислових підприємств, а їх аналіз у науковій літературі є недостатньо комплексним. Також відсутні науково-обґрунтовані рекомендації щодо ефективного використання організаційно-економічних засад забезпечення сталого

розвитку, враховуючи особливості рівня розвитку промислових підприємств в Україні.

Завдяки аналізу даних понять і дослідженню їх складових та інструментів реалізації стає можливим використання теоретичних основ забезпечення сталого розвитку на практиці, пристосовуючи їх до конкретних підприємств промисловості.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження організаційно-економічних засад сталого розвитку підприємства в Україні для забезпечення стабільного розвитку в сучасних умовах. Для досягнення поставленої мети необхідним є виконання таких завдань, як: проаналізувати сучасний стан промисловості в Україні; визначити поняття, складові та основні принципи сталого розвитку; визначити організаційно-економічні засади та особливості господарського механізму підприємств, їх сучасного стану та напрямки вдосконалення для досягнення сталого розвитку підприємств в Україні.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день дослідження проблеми сталого розвитку підприємств стають одним з головних напрямків дослідження сучасних вчених. Це обумовлено необхідністю задоволення безперервно зростаючих потреб, враховуючи зменшення невідновлюваних ресурсів, що змушує шукати нові методи збереження та заощадження.

Погіршення умов функціонування промисловості України, в підсумку призводить до зниження конкурентоспроможності держави в міжнародному економічному просторі. Так, за цим показником в 2017 році Україна посіла 85-е місце серед 138 країн світу, втративши за рік шість позицій (у попередньому рейтингу займала 79-у позицію). [1]

Індекс глобальної конкурентоспроможності складається з більш ніж 100 змінних, що згруповані у 12 контрольних показників, таких як: «Інституції», «Інфраструктура», «Макроекономічне середовище», «Охорона здоров'я та початкова освіта», «Вища освіта і професійна підготовка», «Ефективність ринку товарів», «Ефективність ринку праці», «Розвиток фінансового ринку», «Технологічна готовність», «Розмір ринку», «Відповідність бізнесу сучасним

вимогам» та «Інноваційний потенціал» за 3 основними групами субіндексів: «Основні вимоги», «Підсилювачі продуктивності» та «Інновації та фактори вдосконалення». [2]

Таблиця 1.

Динаміка положення України за основними показниками рейтингу конкурентоспроможності держав світу 2015-2017 рр.

Індекс глобальної конкурентоспроможності України	2015-2016 (140 країн) Місце в рейтингу	2016-2017 (138 країн)	
		Місце в рейтингу	Індекс
Загальний рейтинг	79	85	4,0
Основні вимоги	101	102	4,0
Інституції	130	129	3,0
Інфраструктура	69	75	3,9
Макроекономічне середовище	134	128	3,2
Охорона здоров'я та початкова освіта	45	54	6,0
Підсилюючі продуктивності	65	74	4,0
Вища освіта і професійна підготовка	34	33	5,1
Ефективність ринку товарів	106	108	4,0
Ефективність ринку праці	56	73	4,2
Розвиток фінансового ринку	121	130	3,0
Технологічна готовність	86	85	3,6
Розмір ринку	45	47	4,4
Інновації та фактори вдосконалення	72	73	3,5
Відповідність бізнесу сучасним вимогам	91	98	3,6
Інновації	54	52	3,4

Джерело: [2]

Згідно з даними дослідження, Україна погіршила свої позиції у 7 з 12 основних показників. Найбільше позицій втрачено за складовою «Ефективність ринку праці», що становить на 17 пунктів нижче, по 9 пунктів втрачено за показниками, що характеризують розвиток фінансового ринку країни та охорону здоров'я і початкову освіту.

На погіршення позицій нашої країни впливають такі фактори як: політична нестабільність, інфляція, корупція, державну бюрократію, високі податкові ставки, складність податкового законодавства, неефективне регулювання валютного ринку, невідповідна якість інфраструктури, обмежувальне регулювання ринку праці, недостатня здатність до інновацій, недостатньо розвинена корпоративна культура

та етика на підприємствах, низька якість охорони здоров'я та недостатня освіченість працівників.

Україна обов'язково має сформувати власну промислову політику, відстежуючи перебіг глобальних процесів та враховуючи їх основні тенденції. Промисловість України здебільшого базується на традиційних засадах, що були започатковані на ранніх стадіях індустріалізації, в той час як провідні країни світу, широко використовують концепцію сталого розвитку економіки, формуючи постіндустріальне суспільство. Проте українська промисловість має потужний потенціал, що є передумовою для формування сталого економічного розвитку.

Сталий розвиток підприємства – це інтегрована система господарювання, що має специфічний характер, метою якої є забезпечення на довготривалій період потреб суспільства, підтримання економічної ефективності виробництва, підвищення якості життя населення, забезпечення збереження навколишнього середовища [3]. Важливою ознакою сталого розвитку є його керованість всіх процесів на основі використання системного підходу та сучасних інформаційних технологій. Управління підприємством на засадах сталого розвитку відбувається за рахунок поєднання трьох складових:

1) Економічна, тобто досягнення збалансованості економічних показників за рахунок раціонального використання обмежених природних ресурсів та удосконалення бізнес-процесів підприємства.

2) Екологічна, основною метою якої є забезпечення цілісності і збереження біологічних і фізичних природних систем за рахунок підвищення екологічності виробництва та формування відповідної політики діяльності підприємства.

3) Соціальна, а саме усвідомлення проблем управління персоналом на підприємстві, створення якісної системи спрямованої на збереження культурної та соціальної стабільності.

Забезпечення механізмів управління підприємством відповідає певним принципам та методам, які є одночасно притаманні і механізму сталого розвитку (табл. 2.). Взаємозв'язок між принципами встановлюється завдяки

методам як способи дослідження механізмів сталого розвитку підприємства, що спрямовані на реалізацію принципів управління. [4, с. 217].

Таблиця 2

Основні принципи сталого розвитку підприємства

Принцип	Характеристика
Принцип системності	При формуванні механізму сталого розвитку підприємства необхідно розглядати об'єкт та суб'єкт управління як єдине ціле. При цьому кожний структурний підрозділ підприємства необхідно розглядати як систему, що також має свої складові елементи.
Принцип цілепокладання	Полягає у визначенні напрямку розвитку підприємства в деякій перспективі. Цілепокладання виступає як якісне визначення мети і тому потребує конкретизації, для того щоб була можливість передати установки мети функціональним елементам системи.
Принцип компетентності	Цей принцип означає, що формування механізму сталого розвитку повинне охоплювати всі сфери діяльності керованого об'єкта, тобто воно повинне реалізовувати всі функції управління і всі стадії життєвого циклу виготовлення та експлуатації продукції, що випускається керованим об'єктом.
Принцип ієрархічності	Означає, що організаційна структура у формованому механізмі має бути багаторівневою з делегуванням певних повноважень прийняття управлінських рішень відповідним структурним підрозділам формованої організаційної структури управління
Принцип зворотного зв'язку	Цей принцип означає, що необхідна організація постійного і своєчасного надходження інформації в систему керування про стан керованого об'єкта

Джерело: [5, с. 126]

Під сталим розвитком промислових підприємств розуміється перехід їх у таку стадію розвитку, на якій вони будуть володіти конкретними конкурентними перевагами, стануть незалежними від кон'юнктури ринку і будуть чинити істотний вплив на розвиток економіки країни. Для переходу на дану стадію необхідно сформулювати організаційно-економічні засади та розробити механізм їх реалізації.

Організаційно-економічні засади забезпечення сталого розвитку – це єдність економічних та організаційних складових господарського механізму підприємства та їх зв'язків для оптимального функціонування виробництва, що

орієнтоване на задоволення потреб споживачів, реалізації потенціалу та підвищення продуктивності роботи підприємства для забезпечення сталого розвитку у довгостроковій перспективі.

Особливості організаційно-економічних засад сталого розвитку на промисловому підприємстві регламентуються формою власності і господарювання, складністю організаційної структури, методами ведення організації виробництва та прийняття управлінських рішень, наявністю або відсутністю елементів внутрішньогосподарського розрахунку, організацією бізнес-процесів, системою оплати праці і мотивації персоналу та інше.

У той же час на розвиток промислових підприємств значний вплив роблять внутрішні економічні чинники, складові елементи механізму, а основна роль при цьому належить стимулюванню діяльності підприємств, продуктивності праці, організації різних форм взаєморозрахунків. Саме тому при формуванні організаційно-економічного забезпечення необхідно врахувати основні групи факторів, що впливають на розвиток підприємства, а саме такі: ресурсні, соціально-економічні, організаційні, політичні та правові. Всі ці фактори знаходяться в органічному зв'язку і впливають на результати діяльності підприємств через освоєння досягнень науково-технічного прогресу і технології виробництва.

Ресурсні фактори впливають на сталість розвитку промисловості через: створення сировинної бази; формування матеріально-технічної бази і трудових ресурсів; активізацію інвестиційних процесів через найбільш повне використання внутрішніх ресурсів; широке використання досягнень науки і техніки.

Соціально-економічні фактори проявляються через: механізм економічних відносин різних рівнів; економічне стимулювання виробництва; соціальний розвиток колективів і кадри; прогнозування і планування, що включає попит і пропозиція населення на продукцію промислових підприємств.

Організаційні фактори впливають спільно з соціально-економічними через: організаційно-виробничі структури всіх рівнів; визначення функцій органів

управління; організацію праці на підприємствах; оперативне управління та контроль; інформаційне забезпечення і маркетинг.

Політичні та правові чинники проявляються через: формування державної промислової політики; розвиток зовнішньоекономічних і міжнародних відносин; видання федеральних і регіональних нормативних актів; створення нормативних документів підприємств, договорів між учасниками господарської діяльності.

Розглянемо організаційно-економічні засади забезпечення сталого розвитку, як окремі складові механізму забезпечення сталого розвитку. Основними їх складовими є нормативно-правове забезпечення, методи та інструменти управління. Організаційні засади включають в себе: правове, програмне, нормативне, інформаційне забезпечення та системне регулювання всіх процесів функціонування. Економічні засади включають в себе стабілізацію економічних показників, зменшення витрат на виробництво, фактори зовнішнього регулювання у вигляді фінансово-кредитного забезпечення, цінового і податкового регулювання, різних форм страхування. Враховуючи проаналізовані теоретичні аспекти, на Рис. 1. зображено взаємодію організаційно-економічних засад та сталого розвитку промислового підприємства.

Виходячи з проаналізованої інформації, можна зазначити, що організаційно-економічні засади забезпечення сталого розвитку підприємств мають наступні основні завдання:

- швидке реагування на зміни ринкового середовища;
- коригування програм розвитку;
- протистояння негативному впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

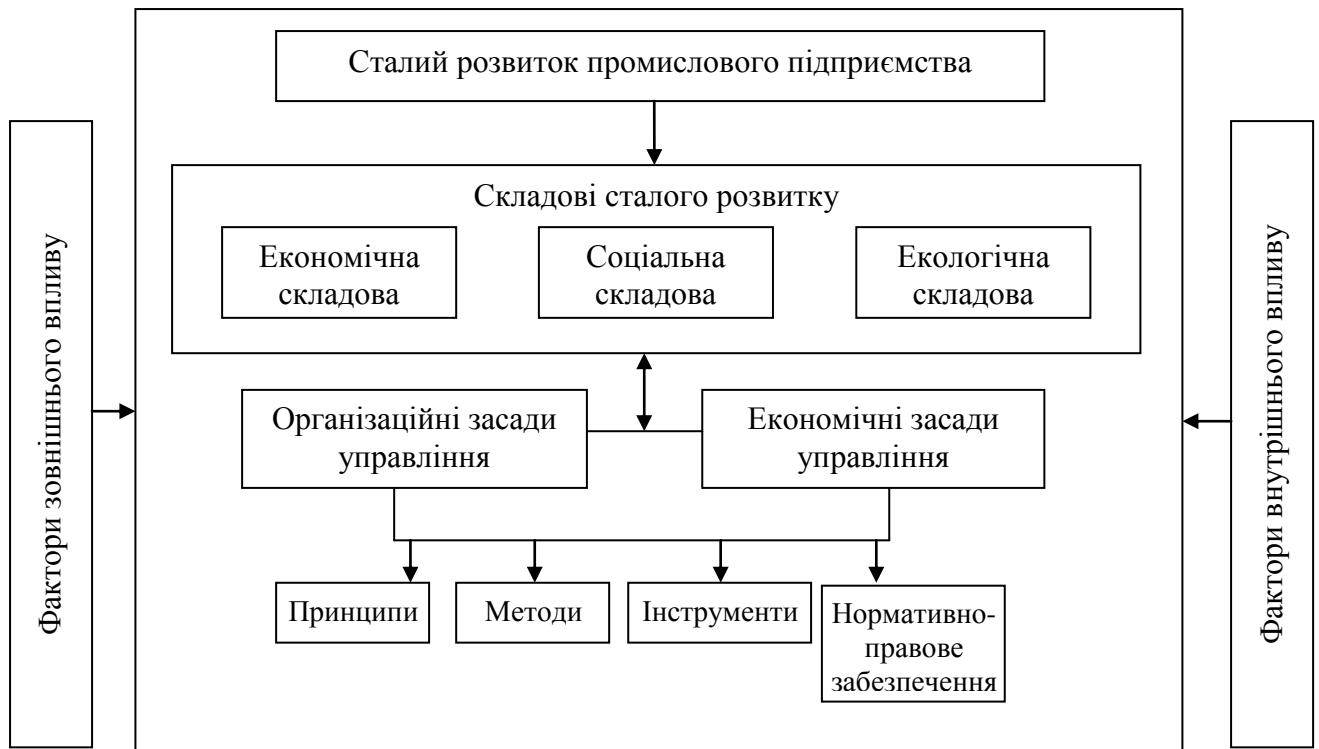

Рис.1. Взаємодія організаційно-економічних засад та сталого розвитку промислового підприємства

Основними функціями організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку промислових підприємств є:

- створення важелів його ефективного функціонування
- сприяння адаптації компаній до ринкових умов господарювання та чинників зовнішнього і внутрішнього середовища впливу.

Кожен організаційний і економічний елемент володіє певним ступенем самостійності і має свої особливості, але всі вони тісно взаємопов'язані між собою і доповнюють один одного.

Взаємодія елементів організаційно-економічного механізму сталого розвитку промислового підприємства дозволяє здійснювати процес стратегічного управління підприємством, здійснюваного виходячи з внутрішніх та зовнішніх факторів, виробничого потенціалу підприємств, попиту на продукцію, спрямованого на розробку програм, проектів, заходів досягнення поставлених цілей.

Висновки. Отже, погіршення функціонування промисловості України, як наслідок призводить до зниження конкурентоспроможності держави в міжнародному економічному просторі.

Один з напрямків вирішення цієї проблеми є застосування концепції сталого розвитку до національної промисловості, що потребує залучення великих обсягів ресурсів, а також одним із головних стратегічних завдань розвитку промисловості на теперішньому етапі є вдосконалення механізмів управління підприємствами, підтримуючи збалансованість економічної, соціальної та екологічної складових.

Забезпечення сталого розвитку промислового підприємства безпосередньо залежить від цілої система взаємопов'язаних механізмів. Серед сукупності механізмів було виділено основний організаційно-економічний механізм, реалізація якого базується на організаційно-економічних засадах, а також впливає на стан всіх елементів управління діяльністю підприємства. Взаємозв'язок між організаційно-економічним механізмом підприємства носить системний характер, тобто зі зміною одного з них відбувається, як правило, трансформація іншого. Недосконалість організаційно-економічних засад управління підприємством та методів їх реалізації, як наслідок призводить до прийняття неякісних управлінських рішень, що в результаті відображається в зменшенні ефективності управління, порушення стабільності внутрішнього середовища промислового підприємства і нездатність проявляти гнучкість до змін зовнішнього середовища, тому даний механізм відіграє важливу роль в забезпечення сталого розвитку промислового підприємства.

Література

1. Всесвітній економічний форум Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>
2. Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytyngu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1>

3. Макуха Л.С. Стійкий розвиток підприємств: сучасний стан проблеми. [Електронний ресурс]. - 2008. - № 5. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Upsal/2008_5/index.htm
4. Васюк Н.В. Формування механізму стійкого розвитку машинобудівних підприємств. – 2012. – № 10. – 125-128 с.
5. Стадник В.В. Менеджмент : підручник / В.В. Стадник, М.А. Йохна. – К.: Академвидав, 2010. – 472 с.

References

1. World Economic Forum Global Competitiveness Index introduce that in 2016-2017 [Electronic resource]. – Access: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>
2. Ukraine's position in the ranking of countries in the Global Competitiveness Index introduce that in 2016-2017 [Electronic resource]. – Access: <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrayiny-v-reytyngu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1>
3. Makuha L.S. Sustainable enterprises: State of the art. [Electronic resource]. - 2008. - № 5. - Access: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Upsal/2008_5/index.htm
4. Vasyuk N.V. Formation mechanism of sustainable development of engineering companies. – 2012. - № 10. – 125-128 p.
5. Stadnik V.V. Management: Textbook. - K. : Akademydav, 2010. - 472 p.